

Борис Стојковски

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за историју
Међународни центар за православне студије, Ниш - Србија
e-mail: stbs@ptt.rs

РИМОКАТОЛИЧКО ЖИТИЈЕ СВЕТОГ ЈОВАНА ВЛАДИМИРА

Апстракт: У раду се даје осврт на једну римокатоличку рецепцију живота и страдања Јована Владимира, од стране руског језуите Ивана Михајловича Мартинова. У његовом делу *Annus ecclesiasticus Graeco-Slavicus* место су нашли бројни српски, али и грчки, влашки, бугарски и други словенски свети владари, па и Јован Владимир. У раду ће аутор дати кратак увод о Ивану Мартинову, његовом делу, као и карактеру овог списа уз анализу житија Јована Владимира. Иако се ради о делу које има изразито прозелитски карактер, и намеру да све словенске владаре веже историјски за Рим и Римокатоличку цркву, посредни је веома занимљива рецепција овог српског средњовековног владара.

Кључне речи: Јован Владимир, Иван Мартинов, Римокатоличка црква.

Хиљадугодишњица мученичког страдања првог српског средњовековног светитеља, и првог српског канонизованог владара, Светога кнеза Јована Владимира, владара Дукље, повод је да се размотре и неки мање познати аспекти његовог култа и рецепције. Управо ће и у овом раду бити речи о једној таквој врло специфичној рецепцији. Ради се о збирци житија која је на латинском уредио руски језуита по имену Иван Михајлович Мартинов. У његовом познатом делу под називом *Annus ecclesiasticus Graeco-Slavicus* сабрана су житија знаменитих словенских владара, црквених великодостојника и других личности. Вреди одмах истаћи да су поред словенских, сабрани и неки грчки (византијски), влашки, као и грузијски свец. Међу њима има и један значајан број српских светитељки и светитеља, међу којима је своје место нашао и кнез Јован Владимир, први српски светитељ, али и први српски средњовековни мученик. Његово житије у делу Ивана Мартинова ћемо у наредним страницама настојати да прикажемо и анализирамо, а затим дати и неколико критичких опаски везаних за само житије, пре свега његове изворе, али ће се обратити пажња и на ауторову тенденцију, стил и концепцију, односно саму структуру житија.

Према нашим досадашњим сазнањима, овом тематиком се није нико довољно бавио у нашој науци, а изузев римокатоличког култа Светог Саве, друга житија нису уопште или макар нису у довољној мери у савременој науци критички обрађена. Исто тако, иако постоји доста литературе о дукљанскоме кнезу и као владару и као светитељу, до сада ово житије није узимано у обзир у истраживањима његовог култа и перцепције у Римокатоличкој цркви, иако он, као ниједан српски средњовековни владар или уопште неки од српских светитеља, није формално канонизован (нити беатификован) у оквирима Римокатоличке цркве. Стога би можда и сама синтаagma *римокатоличко житије* на први поглед могла да изгледа као *contradictio in adiecto*, али с

обзиром на то да се ради о текстовима који су у својој суштини ипак житија, задржали смо овај назив.

На почетку разматрања о римокатоличком житију Светог Јована Владимира требало би дати неколико биографских података о његовом писцу Ивану Михајловичу Мартинову. Он се родио у граду Казању 7. октобра 1821. године. Са златном медаљом је завршио Санктпетербуршки императорски универзитет. По завршетку студија пошао је на једно путовање по Европи, на којем се упознао са језуитом Ксавијеом де Равињаном¹, који га је успео убедити у то да пређе на римокатоличанство. Иван Мартинов је то и учинио, заједно са својим пријатељем кнезом Иваном Гагарином ступио је у новицијат језуитског реда. Боравио је неретко у Риму код кнегиње Зинаиде Волконскаје, која је такође прешла у римокатоличанство под утицајем језуита, а чији је зет водио декабристички преврат против руског цара Николаја I. Била је и аматерска оперска певачица, као и списатељица, и литерарни и уметнички салон је имала још у Москви, где су навраћали Пушкин и други великани. По неуспеху декабриста, као тајни конвертит и језуитски агент постала је сумњива руским властима, те је емигрирала у Рим где је имала нови литерарни и уопште уметнички салон. Поред Ивана Михајловича Мартинова, и кнез Иван Гагарин је често долазио у њен салон у Рим, који је постао стедиште руских мислилаца у Западној Европи, па је ту навраћао и Гогољ. Мартинов је своје школовање из философије наставио и завршио у Белгији, а у Лавалу, у Француској из теологије. Коначно, заређен је 1851. године, а наредне две године је изучавао патрологију у Паризу и потом 1853–1854. године завршио своје језуитско образовање. Од стране руских власти је исте, 1864. године, осуђен за самовољно изгнанство и приступање језуитским редовницима, и по руским законима аутоматски му је престала дипломатска служба. Лишен је и имовинских права и тиме му је спречен било какав повратак у Русију. Наставио је свој живот у Паризу, живећи и радећи у Версају. Занимао се поглавито за словенску историју, археологију, али и хагиографију. Настојао је да француску научну јавност приближи словенском свету и Русији, и обавештавао је француску јавност о дешавањима у руским културним и научним кружоцима кроз часопис *Courrier russe*. Основао је 1866. године Словенску библиотеку у Паризу, која је временом постала једна од библиотека најбоље снабдених словенским рукописима и другим књигама на словенским језицима, нарочито руском. Залагао се за уједињење цркава, и све своје списе је писао у том усмерењу, наравно из аспекта римокатолицизма. У Паризу је био један од оснивача Тирило-Методијевског друштва које је издавало *Кирило-мифодиевский сборник*, а аутор је и дела посвећених животу двојице унијатских полоцких архиепископа Мелетија Смотричког и Јоасафата Кунцевича. У Паризу је 1858. године издао и дело под називом *Les manuscrits slaves de la bibliotheque Imperiale de Paris, avec un calque*. Водио је живу преписку са многим утицајним славистима попут Павела Јосифа Шафарика, Ватрослава Јагића, Фрнца Миклошича и многих других. Учествовао је као теолог-експерт на Првом Ватиканском концилу 1870, а 1883. године постао је консултант у Конгрегацији за пропаганду вере. Умро је у Кану 1894. године.²

---

1 Гистав-Франсоа-Ксавије де ла Кроа де Равињан (1771–1858). Био је адвокат, а службу је напустио да би се прикључио језуитима. Био је проповедник, плодан писац и ватрени бранилац језуитског реда и његове доктрине. Одбио је и место надбискупа Париза како би био потпуно одан проповедању. О њему в. Ponlevoy 1–2, 1860.

2 Од његових биографија издавајмо Барсов 1896, 701–702; у најновије време од руске литературе в. Козлов-Струтинский, Парфентьев 2014, 302, 306, 507 (нап. 2283), 616; о његовој делатности и настојањима да приближи две цркве у најновије време писали су (дакако из римокатоличког аспекта) Danieluk 2009; Danieluk-Joassart 2014. О словенској библиотеци и Друштву Светих Тирила и Методија в. неколико застарело, али изузетно битно дело Rouët de Journel 1923, 90–106.

За ову прилику најбитније је истаћи његово дело под називом *Annus ecclesiasticu Graeco-Slavicus*. Штампано је у Бриселу 1863. године, на миленијумску годишњицу великоморавске мисије Свете браће Ђирила и Методија, а било је толико значајно у Римокатоличкој цркви да је било прештампано и у једнаестом тому чувених боландистичких *Acta Sanctorum* за месец октобар.³ Ради се, како и сам наслов сугерише, о грчко-словенској црквеној години, тј. богослужбеном календару у коме се налазе хронолошким редом житија словенских (српских, руских, бугарских), али и грчких, грузијских, влашких (румунских) и појединих других светитеља за сваки дан у години. Дело је, без сумње, било најкомплетније и најпотпуније у контексту православне хагиологије, и Иван Мартинов је на овај начин западној и превасходно римокатоличкој јавности дао најцеловитији преглед словенских и уопште источно-православних светитеља.⁴ Наравно, он је то чинио из прозелитске перспективе и то је чињеница која се не сме пренебрегнути.

Житије Јована Владимира налази се под 22. мајем у *Annus ecclesiasticus Graeco-Slavicus* када се и иначе прославља, по јулијанском календару, у православној цркви.⁵ На крају сваког житија, Мартинов је увек давао и списак извора које је користио за израду сваког појединачног. Први извор који је наведен јесте *Lemonuc nona Дукљанина*, и то издање Јохана Георга Швандтнера у трећем тому *Scriptores rerum Hungaricarum* из 1748.⁶ Друго дело, које Иван Мартинов наводи као свој извор, јесте грчко житије из *Officia propria ecclesiae Bulgaruae*, штампано у Москопољу 1744. године, а затим и грчка служба Светом Јовану Владимиру под називом *Ακολουθία του αγίου ενδόξου βασιλέως, και μεγαλομάρτυρος Ιωάννου του Βλαδιμήρου και θαυματουργού*, и то издање из Венеције, штампано 1858. године.⁷ *Illyricum sacrum* Даниела Фарлатија, тачније делимично седми и осми том⁸, као и историја Србије још једног језуите Фрање Ксавера Пејачевића. Са њим је Иван Мартинов делио светоназоре и оба дела имају исту прозелитску тенденцију. Поред тога, Мартинов наводи и чланак Александра Хилфердинга из броја 14 славофилског часописа *Русская беседа* објављеног 1859. године.⁹ И на концу руски

---

3 AA SS Octobris XI 1864: 1–388.

4 Барсов 1896, 701–702; Rouët de Journel 1923, 95. Козлов-Струтинский, Парфентьев 2014, 302. Постоји и репринт издање издато 1963. године.

5 Опис живота Јована Владимира је код Martinov 1863, 135–137.

6 *Presbyteri Diocleatis Regnum slavorum* 1748, 492–496. Напомињемо да смо у даљим објашњењима и напоменама користили искључиво ово издање Дукљаниновог дела, јер је њега користио и Мартинов. Како је циљ овог рада да анализирамо спис Ивана Мартинова, поредили смо текст искључиво са Швандтнеровим издањем, а нисмо указивали на каснија издања *Lemonuca*.

7 Ово грчко житије је, према сведочењу његовог приређивача Грка Козме, имало за предлогач неко изгубљено старобугарско житије, као и бројне легенде и локална усмена предања. Ово житије је штампано 1690. године први пут, у Венецији, потом је прештампано у Москопољу (уз незнатне измене) 1744, док је ово издање из 1858. године (такође из Венеције) најпотпуније и свакако језички најпрегледније. Ово грчко житије (праћено службом) је дијаметрално супротно по садржају *Летопису попа Дукљанина*. У њему се наводи како је Јован Владимир пореклом од оца Немана, а мајке Ане, родом Гркиње, погубљен од стране шурака који је био богумил, а и сам Владимир се борио против богумила и масалијанаца. в. *Ακολουθία* 1858, 11–20. Од литературе в. Новаковић 1893, Острогорски 1970, 158–169; Скилица 2007, 119 нап. 135 (Ј. Ферлуга); Живковић 2008, 73–74; Подскалски 2010, 82, уп. нап. 273–275 за даљу литературу.

8 Седми том ће бити нешто касније обрађиван, док у осмом тому постоји само кратак помен Владимира, као неког *co persecutus est* од стране Самуила. Ради се, у ствари, о кратком опису буне Комитопула и настанка Самуилове државе у време охридског архиепископа Германа IV. Farlati 1819, 197.

9 Занимљиво је да Мартинов наслов овог чланка на латинском наводи као *Literae ad historiam Serb.*

аутор наводи да је за житије Јована Владимира користио и византијског писца Георгија Кедрина.¹⁰

Што се тиче концепта овог хагиографског списка, највећи утицај на Мартинова извршио је Поп Дукљанин и његов *Летонис*. На почетку животописа дукљанскога владара који се назива *Sanctus Vladimir, rex Dalmatiae et martyr* налази се хронологија дукљанских кнежева, на основу *Летониса попа Дукљанина*, па се тако наводи да је Владимиров отац носио име Предислав, а његов отац је био Хвалимир. Затим и Мартинов, на основу Дукљанина, наводи поделу државе међу Предиславом и његовом браћом, према којој је господар Подгорја Мирослав кренуо у посету Предиславу и погинуо у морској олуји. Потом је Предислав наследио и Мирослављеву земљу. Предислав је, затим, мирно умро и сахрањен је у месту које зову Газена, у цркви Свете Марије.¹¹ Колики је утицај Дукљаниновог текста, сведоче и саме речи из Мартиновљевог списка. Као илустрацију доносимо читав уводни одељак:

*Vladimirus, qui et Joannes, filius erat Pretislai, qui morto parente suo Chvalimiro, regionem Zentam acceperat regendam, dum alii duo fratres ejus, Dragomirus Travuniae et Cholmiae, Miroslauus Podgoriae praessent. Quodam vero tempore accidit, ut Miroslauus veniens, causa visendi fratrem suum Pretislaum, natu maximum, navim ascenderit, ortaue subito tempestate, perierit in lacu Scodrensi ipse et qui cum eo erant; cujus terram possedit Pretislauius Zentaeque adjunxit. Post haec genuit Pretislauius filium, quem Vladimirum vocavit, et in pace quievit sepultus est in ecclesia Sanctae Mariae, in loco qui dicitur Gazem.*¹²

Са друге стране, ево и Дукљаниновог текста, према издању које Иван Мартинов наводи да је користио:

*Defuncto etiam Rege Tugemiro filius eius successit in rege, qui uxore accepta, ex ea tres filios genuit; primogenitum Petrislauum vocavit, qui regionem Zentam rexit, secundum Dragimirum qui rexit Tribuniam et Chelmam, tertium Miroslauum, qui regionem Podgoriam tenuit; postquam autem terram dimissit filius suis, in senectute bona mortuus est. Quodam itaque tempore Miroslauus veniens, causa visendi fratrem suum maiorem, ingressu in lintrem, navigansque per Baltam, orta subito tempestate, periit ipse et qui cum eo erant; cujus terram possedit fratrem eius et regnavit pre eo. Post haec petrislauus genuit filium, quem Vladimirum vocavit, et in pace quievit sepultus est in ecclesia Sanctae Mariae, in loco qui dicitur Gazem.*¹³

Потом следи прича о дечаку који је украшен мудрошћу и светошћу постао владар Зете¹⁴, у питању је, наравно, Владимир. Он, иако је био млад, владао је на месту

---

spectantes, period. Secunda, што одговара изворном наслову *Писъма об историји сербов и болгар*. Нажалост, овај чланак се налази у првој свесци 14 тома, и није био доступан аутору у тренутку израде овог рада. Међутим, у Хиљфердинговим сабраним делима налази се управо део на прештампан и чланак на који се Мартинов позива. У питању је један краћи преглед живота и страдања Светог Јована Владимира, као и осврт на његово грчко житије, на руском језику. В. Гилџфердинг 1868, 213–221.

10 Martinov 1863, 137. Што се Кедрина тиче, о његовом животу не зна се скоро ништа. Саставио је у XII веку дело које носи назив *Synopsis historion*, и које иде од Адама све до 1057. године. Био је веран преписивач Скиличиног дела, и његово дело не сматра се нимало оригиналним. Штавише, све до издавања Скиличиног дела, Кедрен је коришћен од стране историчара као замена. В. ODB II 1991, 1118; Treadgold 2013, 339–341. Мартинову је већ било доступно Бекерово издање из 1839. године.

11 *Presbyteri Diocleatis Regnum slavorum* 1748, 492; Martinov 1863, 135.

12 Martinov 1863, 135.

13 *Presbyteri Diocleatis Regnum slavorum* 1748, 492.

14 *Puer autem Vladimirus accepto regno, crescebat decoratus omni sapientia et sanctitate*, код *Presbyteri Diocleatis Regnum slavorum* 1748, 492. Мартинов је само преузео текст, и његова

свога оца, и напао га је бугарски цар Самуило. Са народом повукао се на планину Облик, која је била тешко доступна. Део Самуилове војске напао је град Улцињ¹⁵, док надаље Иван Мартинов доноси нешто скраћену верзију легенде из *Летописа попа Дукљанина* о томе како је кнез Јован Владимир молитвом припитомио змије. Надаље, Мартинов пише, тачније препричава Дукљанина и његове наводне вести о томе како је неки локални намесник послао изасланике ка цару и рекао му да ће му предати кнеза. Јован Владимир је потом скупио народ, и следећи јеванђеоску поруку о пастиру који полагаје живот свој за овце, Владимир је сишао са планине.¹⁶

Протеривање дукљанскога кнеза у Преспу¹⁷ код Охрида, као и нешто скраћенију верзију чувене приче о Владимиру и Косари, Иван Мартинов доноси у наставку Владимировога житија. Наравно, религиозне реминисценције и топоси који се појављују у житијима, али на које се наилази и у делу попа Дукљанина су свеprisутне, јер се ради у сваком случају, ипак о делу које има црквени и уопште религиозни карактер. Наставак и овог римокатоличког житија је прилично добро познат свима који су читали или се бавили уопште житијем кнеза Јована Владимира или његовим православним култом. Мартинов износи такође наставак из Дукљанина где се наводи како се Владимир вратио у Зету са Косаром и како су они живели побожним животом. Даље се наводи како је Владимир био највернији савезник Самуилов у борбама против Грка, и како се на његовим територијама почела ширити богумилска јерес.¹⁸ Помен богумилства се не наводи код Дукљанина, већ само у његовом грчком житију. Из истог извора је и навођење како је Јован Владимир био највернији сарадник Самуилов. Ово је прво врло јасно и евидентно коришћење неког другог извора у изради овог римокатоличког житија.¹⁹

реченица гласи *Puer autem accepto regno, crescebat decoratus omni sapientia et sanctitate* Martinov 1863, 135.

15 И код Мартинова и код његовог примарног извора Дукљанина присутни су топоними *Obliquus*, односно *Dulcinium*, а једина суштинска разлика је у помињању Самуиловог имена и година владавине. Мартинов, пошто га помиње први пут, пише *Samuel Bulgarorum imperator ab anno 968 an annum 1015*, Martinov 1863, 135. У верзији *Letonica* којим се руски језуита служио, пошто је Самуило већ поменут у тексту, стоји *supradictus Samuel, Bulgarorum imperator*, в. *Presbyteri Diocleatis Regnum slavorum* 1748, 492. Хронологија Самуиловог царевања овде је посве погрешна, устанак Самуилове браће и њега самог избио је 976. године, а Самуило је умро од срчаног удара у октобру 1014. године. Пириватрић 1997, 73–76, 121–122.

16 *Presbyteri Diocleatis Regnum slavorum* 1748, 492–493; Martinov 1863, 135–136. У верзији Дукљанина, коју је користио Мартинов, стоји жупан, односно *iuppanus*, *Presbyteri Diocleatis Regnum slavorum* 1748, 492. Мартинов пак пише *praefectus* Martinov 1863, 135.

17 *Presbyteri Diocleatis Regnum slavorum* 1748, 492. Преспу назива *Propa*.

18 *Presbyteri Diocleatis Regnum slavorum* 1748, 493–494; Martinov 1863, 136.

19 Martinov 1863, 136; што се грчког текста тиче. в. *Ακολουθία* 1858, 13–14. Превод на српски код Новаковић 1893, 257. У ствари, ради се најпре о грешци Ивана Михајловича Мартинова, јер се у грчком житију први помен богумилске јереси и њеног ширења односи на Симеонову државу, дакле Прво бугарско царство. Симеон се наводи као неко ко је искоренио ову јерес, и ко је заједно са Светим Ђирилом и Методијем, и њиховим учеником Климентом ширио јеванђеље по Бугарској. Да ли је руски аутор побркао имена Самуила и Симеона или се ради о некој другој врсти погрешке, не знамо. Познато је да је грчко житије Јована Владимира један прилично непоуздан извор, а од раније у историографији су изражене и сумње у веродостојност било каквих веза Самуиловог царства и његове породице са богумилима, в. *Obolensky* 2008, 154–155, нап. 2.

Живковић 2006, 70, 72 сматра да је Владимир од Самуила добио посебну област на управу, а наводи и да је био вазал његов, што поткрепљује Скиличиним вестима о Владимиру као господару Србије, Травуније и околних земаља (в. *Scylitza* 1973, 353.64–66). Тиме би можда овај податак

Постоји још један помен његове борбе против богумила у овом римокатоличком култном спису. Мартинов пише да је након Самуилове смрти коју он датира у 15. септембар 1014. године власт преузео Гаврило Радомир, брат Косарин, али је уз мешање цара Василија Бугароубице овога збацио (Јован) Владислав. Док је овај опис преузет из Дукљанина, наставак је исечак из грчког житија Светог Јована Владимира. У њему се наводи да су његова жена и шурак били *заражени* богумилством. Наставак овог грчког житија наводи како је сам Владимиров шурак убио дукљанског кнеза, али код Мартинова се прича опет враћа на Дукљанинову верзију.²⁰

Следећи део римокатоличког житија Светог Јована Владимира посвећен је његовом пострадању и мучеништву. И овде се примећује изузетно јак утицај *Lemonica papa Дукљанина* у многим деловима. Примера ради, овде се налази и део када Косара одлази од свог мужа ка Јовану Владиславу, спречавајући Владимира да се одазове позиву и оде ка наследнику Гаврила Радомира, плашећи се за његов живот. Надаље, читав део који говори о томе како га је Владислав позвао говорећи да му се жени није ништа догодило, као и прихватање Јована Владимира да понесе дрвени крст послат као нека врста гаранције да му се ништа неће догодити и одлазак ка Владиславу, уз јеванђељске алегорије, такође је Иван Мартинов преузео од Дукљанина. На концу, и читав део који описује смрт зетског владара, као што је прекршена реч Јована Владислава, заседа и смрт Владимирова су у највећој мери готово потпуно преузети из Дукљаниновог дела.²¹ У делу који се односи на смрт Светог кнеза Јована Владимира, Мартинов је могао да консултује и Георгија Кедрина. Управо на страни, на коју се на крају овог римокатоличког житија зетскога кнеза Иван Мартинов и позива, налази се запис о Владимировом пострадању од руке Јована Владислава.²² Потпуно исте податке даје и Скилица, те се у историографији приметило како би се овај догађај могао сматрати аутентичним и да би ово сведочанство о његовом страдању могло бити поуздано.²³

Пренос његових моштију, смрт супруге Косаре, њихово почивалиште у цркви Свете Марије Крајинске, као и коначна судбина Јована Владислава, изненадна смрт која се приказује као освета за мученичко убиство Јована Владимира, готово све везано за

Мартинова, али и његовог изворника, грчког житија Светог Јована Владимира, могао бити поуздан или свакако поузданији од дела који говори о богумилима.

20 *Presbyteri Diocleatis Regnum slavorum* 1748, 493; Martinov 1863, 136; *Ακολουθία* 1858, 18–19; Новаковић 1893, 262. Међутим, као што је у претходној напомени речено, све је то мало вероватно.

21 Martinov 1863, 136 наводи погрешно да је Владимир убијен *die maii vigesima secunda anno 1015*. Иако је добро познато да је пострадао 1016. године. *Presbyteri Diocleatis Regnum slavorum* 1748, 495 не наводи годину његове смрти. Од литературе уп. Скилица 2007, 118–119 нап. 135 (Ј. Ферлуга); Марјановић–Душанић 2007, 93; Живковић 2008, 71. Питање Мартиновљеве хронологије је доста тешко, и готово извесно да је преузета из Пејачевића, Рејасевич 1799, 99, 108, 422. Оно што се може повући као паралела, колико Пејачевић погрешно датира српску средњовековну историју и хронолошки оквир живота и владавине српских краљева и владара уопште, јесте следећи пример. Пејачевић пише како је краљ Стефан Урош I владао од 1243. до 1291. године, затим у наставку свог дела наводу да су папска писма из 1288. године (папе Николе IV) као и она из 1291. године послата прво краљу Урошу, па потом на следећем месту наводи како је једно послато краљу Милутину, а онда, после дела где описује наводну борбу краља Стефана Уроша I против босанских патарена, поново даје преписе папских писама овом краљу. В. Исти, 213–215.

22 Cedrenus II 1839, 462–464.

23 Scylitza 1973, 353.53–354.74; Скилица 2007, 117–119 (Ј. Ферлуга); Живковић 2008, 71.

ове догађаје, Иван Михајлович Мартинов је преузео из истог извора – *Летописа пона Дукљанина*.²⁴

Житије Светог Јована Владимира настало је вероватно убрзо после његовог пострадања, 1016. године, али је изгубљено и сачувано само код Дукљанина. Претпостављени писац првог житија или просто аутор непоузданог списка којег називамо *Летопис пона Дукљанина*, међутим, сачинио је житије по узусима и обрасцима хагиографије тога времена. Владимир је приказан као човек пун светости, који је у најбољим особинама узрастао од младости. Приказан је као правдољубив владар, који полаже живот за свој народ, правећи архетипску алегорију и библијску паралелу са Христом – Добрим пастиром који полаже живот за овце. Његова смрт и мученичко страдање заузимају највећи део његовог житија код Дукљанина. И ту се налазе мотиви издаје, и то међу рођацима, архетип злог владара каквим је приказан Јован Владислав, а током заседе коју му је спремио, помињу се и анђели који су чували живот Јована Владимира, коме је Владислав гарантовао безбедност. Препознаје се и топоним страдања, дрвени крст који је послат Владимиру као залог његове безбедности и живота. Потом се у Владимировом житију налази још један архетипски приказ, утемељен на Христовом страдању, и његовом ношењу крста, који симболизује и уопште крст страдања који свако од нас носи. Одсецање главе свакако има своју паралелу у страдању Светог Јована Крститеља, док је лик Јована Владислава приказан у сагласности са архетипом Ирода, цара-убице. Кнез Јован Владимир постаје анђео Господњи, док је Владислав постао Сотонин. Мученичка смрт Светог Јована Владимира, али и праведна казна која је стигла његовог убицу, такође представљају један типични приказ страдања светог владара у XI веку у Европи и ово житије, по својој хагиографској структури и садржини, не представља изузетак.²⁵

Управо је овако конципирано житије нашло своје место и у *Annus ecclesiasticus Graeco-Slavicus* руског језуите Ивана Михајловича Мартинова. Ради се, у својој суштини, о прерађеној верзији Дукљанинових вести о Светом Јовану Владимиру. Једини елемент који се не наводи у спису анонимног писца *Летописа пона Дукљанина* јесте богумилски елемент, односно Владимирове борбе против њих и (наводна) припадност овом учењу његове жене и шурака. То је преузето из касније грчке службе и житија, где је, како смо поменули, дошло до знатних омашки, мешања култова или просто нетачних података. Хронологија Ивана Михајловича Мартинова је, као и у случају других његових житија, под знатним утицајем Фрање Пејачевића и његовог дела

---

24 Martinov 1863, 137; *Presbyteri Diocleatis Regnum slavorum* 1748, 495–496. Разлике су минималне и везане су за сам завршетак овога житија. Мартинов житије завршава просто са *Obiit anno 1019*. Дукљанин пак завршава нешто другачије: *Quantas et quales virtutes ac prodigia, Deus operare dignatus est per B. Vladimirus, famulum suum qui scire desiderat, librum gestorum eius relegat, quo acta eius per ordinem scripta sunt, et agnoscat profecto, d ispe vir Sanctus unus Spiritus cum Domino fuit, et Deus habitavit cum eo, cui honor, etc.*

У делу који се односи на помен Крајине и тамошње цркве као места почивања Владимира и Косаре, Мартинов је могао да искористи и Фарлатија, који и двор и гробно место дукљанског кнеза, којег Фарлати експлицитно назива *rex Serblorum*, ставља у Крајину. Како сам Мартинов наводи да је користио Фарлатија, из анализе *Ilyricum sacrum* јасно је да је могао да консултује управо одељак који се односи на цркву у Крајини, посебно део везан за Владимира и Косару. И сам Фарлати се, у свом тексту, позива на Дукљанина као извор, тако да смо склонили веровању да је Фарлатијев спис послужило само као секундарни извор Мартинову. Farlatti 1817, 436–437. Додајемо и да се код Мартинова на крају житија Светог Јована Владимира наводи само 436. страна Фарлатијевог дела, а да се кључне информације за ову тему налазе на наредној, 437. страници.

25 Павловић 1965, 33–40; Ингам 1990, 876–894; Марјановић–Душанић 2007, 93–96.

о историји Србије. Та хронологија и уопште временске одреднице су потпуно нетачне, те стога и Мартинов има знатне хронолошке нетачности у свом спису. Дела византијског историчара Георгија Кедрина, као и Фарлати, изгледа су врло селективно коришћени, док из текста остаје нејасно где су коришћена сазнања Александра Хилфердинга. Мишљења смо да је чак и тај чланак руског слависте био секундарна литература, која је можда само консултована.

Списак извора и литературе на крају сваког житија, па и овог посвећеног Светом Јовану Владимиру, показују да је Иван Мартинов имао добро познавање методологије, како хагиографије, тако и историјске науке. Ипак, тешко је отети се утиску да је ово само нешто скраћено, такорећи препричано житије које се налази у *Летопису пона Дукљанина*, уз неколико додатака из других извора. Оно што је такође врло занимљиво јесте да се у овом житију не може наћи велики утицај прозелитизма нити се Јован Владимир приказује као римокатолик. Могуће да је овде у питању време када је живео, дакле пре Велике шизме. Дело Ивана Михајловича Мартинова, готово непознато нашој научној и стручној јавности заслужује свакако детаљнију анализу из свих научних аспеката.

Литература

Acta sanctorum Octobris, tomus XI (1864). Bruxellis:

Ακολουθία του αγίου ενδόξου βασιλέως, και μεγαλομάρτυρος Ιωάννου του Βλαδιμήρου και θαυματουργού (1858). Εν Βενετία: Εκ του Ελληνικού Τυπογραφείου του αγίου Γεωργίου.

Барсов, Н. И. (1896): *Мартынов (Иван Михайлович)*, У: Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона (Brockhaus and Efron Encyclopedic Dictionary) т. 18а/ Санкт Петербург.

Гильфердинг, А. (1859): *Собрание сочинений А. Гильфердинга*. Т. 1. Санкт Петербург: Печатня В. Головина.

Danieluk, Robert (2009): *Ēcuménisme » au XIXe siècle, Jésuites russes et union des Églises d'après les archives romaines de la Compagnie de Jésus*. Roma: Institutum historicum S. I.

Danieluk, Robert et Joassart, Bernard (2014): *Au service de la réconciliation des Églises, Jean Gagarin, Jean Martynov et Victor De Buck. Correspondance*. Bruxelles: Société des Bollandistes.

Живковић, Т. (2008): *Портрети српских владара (IX-XII)*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства

Ингам, Н. В. (1990). „Мучеништво Светог Јована Владимира“, у: *Летопис Матице српске*, год. 166, Књ. 446, св. 6: 876–896.

Јован Скилица. (2007): *Византијски извори за историју народа Југославије*, Г. Острогорски и Ф. Баришић (ур.), трећи том, Београд: Српска академија наука и уметности, 51–172.

Kazhdan, A. (ed.): *Oxford dictionary of Byzantium volume II* (1991). Oxford: Oxford University press

Козлов-Струтинский С., Парфентьев П. (2014): *История Католической Церкви в России*. Санкт Петербург: Белый камень.

Марјановић–Душанић С. (2007): *Свети краљ. Култ Стефана Дечанског*. Београд: Балканолошки институт САНУ, CLIO.

Martinov, J. (1863): *Annus ecclesiasticus Graeco-Slavicus*. Bruxellis.

Новаковић, С. (1893): *Први основи словенске књижевности међу балканским Словенима. Легенда о Владимиру и Косари. Културно-историјске студије*. Београд: Српска краљевска академија.

Obolensky, D. (2008): *Bogumili. Studija o balkanskom neomaniheizmu*. Zagreb: Misl.

Острогорски, Г. (1970): „Синајска икона Св. Јована Владимира“, у: *Византија и Словени*. Београд: Просвета, 158–169.

Павловић, Ј. (1965): *Култови лица код Срба и Македонаца*. Смедерево: Народни музеј Смедерево.

Pejacsevich, F. X. De (1799): *Historia Serviae seu colloquia XIII. de statu regni et religionis Serviae ab exordio ad finem, sive a saeculo VII. ad XV*, Colocae.

Приватрић, С. (1997): *Самуилова држава. Обим и карактер*, Београд: Српска академија наука и уметности.

Подскалски, Г. (2010): *Средњовековна теолошка књижевност у Бугарској и Србији (865–1459)*. Београд: Институт за теолошка истраживања.

de Ponlevoy, Armand (1860): *Vie du R. P. Xavier de Ravignan de Compagnie de Jésus*, (2 vol.), Paris : P. Téqui

„Presbyteri Diocleatis Regnum slavorum“ In: Ioannes Georg Schwandtner (ed.) *Scriptores rerum Hungaricarum*, tomus tertius, pars secunda, Vindobonae: Impensis Ioannis Pauli Kraus, 476–509.

Rouët De Journal M. J. (1923): „L'oeuvre des saints Cyrille et Méthode et la bibliothèque slave“, *Revue des études slaves*, tome 3, fascicule 1–2: 90–104.

Scylitzae, I. (1973): *Synopsis historiarum*, rec. I. Thurn, Berolini et Novi Eboraci: Walter de Gruyter.

Treadgold, W. (2013): *The Middle-Byzantine Historians*. New York: Palgrave MacMillan.

Farlatti, D. (1817): *Illyricum sacrum VII*, Venetiis: S. Coleti.

Farlatti, D. (1819): *Illyricum sacrum VIII*, Venetiis: S. Coleti.

Cedrenus, G. (1839): *Ioannis Scylitzae Ope. Tomus alter*, ed. Bekker, Bonnae: Ed. Weberi.

THE ROMAN CATHOLIC *LIFE* OF SAINT JOVAN VLADIMIR

The author examines a particular reception of the cult of Saint Prince Jovan (John) Vladimir of Zeta. It is the Roman Catholic *Life* in the work of a prominent 19th century Russian Jesuit Ivan Mikhaylovich Martynov entitled *Annus ecclesiasticus Graeco-Slavicus*, in which most lives of the Serbian and other Orthodox saints have been collected and presented from the Roman Catholic point of view. In spite of its' proselyte tendencies, this work of Martynov is a very interesting and widely not so much used source. In Serbian historiography and scholarly circles respectively this highly interesting book remained almost unknown. In his work, Martynov mostly provides the life of Saint Jovan Vladimir in accordance with *The Chronicle of the Priest of Duklja*, but there are some minor influences of the Greek version of the *Life* of the first Serbian saint ruler Jovan Vladimir. The chronology, which is almost completely false, has been taken from a late 18th century Jesuit hagiographer and writes Franz Xavier Pejačević, and his work *History of Serbia*.

The main focus of Ivan Martynov is on the life of Jovan Vladimir, but mostly on his martyrdom. As it has been already mentioned, *The Chronicle of the Priest of Duklja* (and some *Life* of Saint Jovan Vladimir that has been incorporated in this work) has been his main source, and from the chronicle Martynov has taken even whole passages describing Saint Jovan Vladimir. *Annus ecclesiasticus Graeco-Slavicus* represents one very interesting piece, and even though it somewhat lacks an originality concerning the life of Saint Jovan Vladimir, it is one very particular type of the reception of the cults of Serbian saints.